

Utbildningsinspektion i Töcksfors skola, grundskola F–9

Innehåll

Inledning	1
Underlag	1
Beskrivning av skolan.....	2
Sammanfattande bedömning.....	2
Bedömning av utbildningsresultaten	3
Bedömning av verksamheten	4
Bedömning av förutsättningarna för utbildningen.....	7

Inledning

Skolverket har granskat verksamheten i Töcksfors skola och besökt skolan den 6–7 september 2005. I slutet av denna rapport framgår vilka som varit ansvariga för utbildningsinspektionen.

Inspektionen riktas mot hur verksamheten genomförs samt dess förutsättningar och resultat. Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplaner och övriga författningar för det offentliga skolväsendet. Information om inspektionen finns i separata material och på Skolverkets webbsida (www.skolverket.se/Inspektion).

Huvudmannen har ansvar för att de brister som inspektörerna lyfter fram i den sammanfattande bedömningen åtgärdas. Åtgärderna skall redovisas till Skolverket vilket framgår av Skolverkets beslut. Skolverket följer också upp effekterna av inspektionen om ca två år.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna.

Underlag

Underlaget för inspektörernas bedömningar är dels dokument från kommunen och Töcksfors skola, dels den information som samlats in under besöket. Även annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt har använts.

I Töcksfors skola intervjuades elever i olika årskurser, personal, rektorn för skolan och rektorn ansvarig för förskoleklass och skolbarnsomsorgen. Under de båda inspektionsdagarna fördes dessutom en rad spontana samtal med både elever och personal. Inspektörerna besökte lektioner i samtliga årskurser. Även andra iakttagelser i skolmiljön och studier av dokument som finns på skolan utgör underlag för kvalitetsbedömningen.

Beskrivning av skolan

Töcksfors skola	Antal barn/elever
Skolbarnsomsorg	72
Förskoleklass	26
Grundskola	241
Särskola	12

Skolans verksamhet omfattar förskoleklass och årskurserna 1–9. I anslutning till skolan finns skolbarnsomsorg. En rektor ansvarar för årskurserna 1–9 och en annan rektor ansvarar för förskoleklassen och skolbarnsomsorgen.

Verksamheten för barnen i förskoleklass och årskurserna 1–2 är organiserad i åldersblandade grupper. Övriga barn går i åldershomogena grupper. Personalen och eleverna ingår i arbetslag.

Sammanfattande bedömning

Bedömningarna av kvaliteten i utbildningen vid Töcksfors skola och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplaner och övriga skolförfattningar.

Som helhet erbjuder Töcksfors skola en utbildning av godtagbar kvalitet, det vill säga inspektörerna menar att utbildningen kan förbättras i flera avseenden.

Det finns enligt inspektörernas bedömning behov av förbättringsinsatser på skolan inom följande områden:

- Skolan bör intensifiera sitt arbete med de nationella målen så att dessa blir styrande för skolans arbete och kända av både elever och lärare.
- Skolan bör följa upp elevernas kunskapsutveckling i samtliga ämnen.
- Skolan bör följa upp skillnaderna mellan pojkars och flickors resultat.
- Skolan bör utvärdera arbetet med målen och riktlinjerna i avsnittet om normer och värden i Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94).
- Skolan bör se över hur elevernas möjligheter till ansvarstagande och inflytande kan öka.
- Skolan bör utveckla handlingsprogrammet mot kränkande behandling.
- Skolan bör se över innehållet i de lokala arbetsplanerna.
- Skolan bör diskutera läroplanens kunskaps- och lärandesyn samt kursplanernas ämnessyn.
- Skolan bör hitta former för att kvalitetssäkra betygen och analysera arbetsätt, målen och betygskriterierna och utifrån analysen kvalitetssäkra arbetsformerna samt bedömningen och betygsättningen.

- Skolan bör i högre utsträckning anpassa undervisningen efter elevernas förutsättningar och behov.
- Skolan bör se över huruvida eleverna har tillgång till hela ämnet idrott och hälsa.
- Skolan bör se över hur personalens kunskaper om bestämmelserna som styr verksamheten kan bli bättre.
- Skolan bör se över hur användandet av datorer kan förbättras.

Inspektörerna bedömer att nedan angivna brister snarast skall åtgärdas.

- Skolan tillämpar felaktiga betygskriterier (7 kap. 8 § grundskoleförordningen).
- Skolans kvalitetsredovisning lever inte upp till författningarnas krav (2 § förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet i dess lydelse före den 15 augusti 2005).
- Eleverna har inte tillgång till undervisning i hem- och konsumentkunskap, teknik och elevens val (bilaga 3 skollagen, 2 kap. 19 och 20 §§ grundskoleförordningen).

Bedömning av utbildningsresultaten

Inspektörerna har granskat hur väl skolans elever utvecklar kunskaper, normer och värden enligt målen i skollagen och i läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94, avsnitten 2.1 och 2.2.

Personalen som arbetar inom förskoleklassen arbetar med inriktning mot läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94). Verksamheten är välplanerad och enligt inspektörernas bedömning får barnen i förskoleklassen goda förutsättningar att utvecklas i den riktning som målen för skolorn anger. I verksamheten för årskurserna 1–9 arbetar lärarna inte på ett tydligt sätt med läroplanens och de nationella kursplanernas mål att sträva mot och att uppnå och därför sätts inte elevernas lärande i relation till detta. Medvetenheten om målen är på grund av detta låg hos eleverna.

Skolan genomför de nationella proven för år 5 och resultaten från de senaste genomförda proven visar att två elever av 20 inte nådde upp till målen i svenska, fem av 20 i matematik och tre av 20 i engelska. Resultaten från de nationella proven för år 9 visar att två elever av 28 inte nådde upp till målen i svenska och matematik samt en av 28 i engelska. Överlag bedömer inspektörerna att resultaten vid genomförda nationella prov är goda.

Enligt skolans rektor har alla elever som slutade vårterminen 2005 nått målen i svenska och i huvudsak alla i matematik och engelska. Enligt officiell statistik kan konstateras att eleverna i årskurs 9 vid Töcksfors skola haft en positiv kunskapsutveckling under perioden 2001–2004. Den betygstatistik som rektorn inlämnat till inspektörerna avseende läsåret 2004/2005 visar på fortsatt god tendens. Enligt rektorn var 93 procent av eleverna som slutade vårterminen 2005 behöriga till nationella program. Motsvarande siffra för 2004 var 95 procent.

Enligt SALSA¹, Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala SambandsAnalyser ligger skolan genomsnittliga meritvärde betydligt högre än det modellberäknade värdet. Skolans genomsnittliga meritvärde är 236 och motsvarande siffra för riket är 206. Det modellberäknade värdet för skolan ligger på 200.

I huvudsak utvärderas elevernas kunskapsutveckling i svenska, engelska och matematik. Skolans redovisning av kunskapsresultaten bör därför utvecklas

Enligt skolans rektor presterar flickorna bättre resultat än pojkarna. Den officiella statistiken visar att under perioden 2000 till 2003 uppnådde flickorna ett högre meritvärde än pojkarna. Under 2004 var dock pojkarnas meritvärde högre än flickornas. De äldre eleverna, oavsett kön, ger uttryck för att pojkar och flickor behandlas olika. Enligt eleverna har lärarna inte samma toleransnivå med pojkarnas beteende som med flickornas. Eleverna befarar att detta påverkar bedömningen och betygssättningen. Inspektörerna bedömer att skolan bör uppmärksamma skillnaden mellan pojkars och flickors betygsresultat och även elevernas upplevelser av att pojkar och flickors prestationer bedöms olika.

Inspektörerna konstaterar genom intervjuer och genom att läsa i skolans lokala arbetsplan för årskurserna 7–9 att skolan tillämpar betygskriterier som inte står i överensstämmelse med de nationella betygskriterierna. Det finns inget krav i styrdokumentet att det skall finnas lokala kursplaner och betygskriterier. Om en skola ändå väljer att konkretisera de nationella kriterierna måste detta ske med syftet att förtydliga de statliga intentionerna. Enligt inspektörernas mening har vissa av de statliga intentionerna försvunnit i de lokala betygskriterier som tillämpas vid Töcksfors skola. Detta innebär att eleverna bedöms utifrån andra premisser än de som staten har bestämt varvid inspektörerna ställer sig tveksamma till vilket värde betygsresultaten vid Töcksfors skola har. Skolan bör således analysera arbetssätt, målen och betygskriterierna och utifrån analysen kvalitetssäkra arbetsformerna samt bedömningen och betygssättningen.

Stämningen i Töcksfors skola beskrivs genomgående som god och elever ger uttryck för att skolan är en trygg plats att vistas i. Enligt inspektörernas bedömning saknar skolan dock tillräckliga rutiner för att följa upp elevernas utveckling i förhållande till avsnittet om normer och värden i Läroplanen.

Bedömning av verksamheten

Inspektörerna har granskat arbetet med arbetsmiljön, föräldrarnas och elevernas delaktighet i det inre arbetet; innehåll, organisation och arbetssätt i undervisningen; individanpassning och stöd; utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning; kvalitetssäkring och förbättringsarbete; skolledning och intern kommunikation. Nationella riktlinjer för arbetet finns i skollagen, läroplanerna och i andra författningar för respektive skolform.

I Töcksfors skola informeras eleverna i väldigt liten utsträckning om utbildningens mål och krav och därför, som tidigare nämnts i föregående avsnitt, är elevernas medvetenhet om målen låg. Eleverna deltar i mycket begränsad omfattning i urval av stoff och arbetsformer med utgångspunkt i målbeskrivningar

¹ SALSA bygger på en statistikmodell med vars hjälp du kan analysera kommuners och skolors betygsresultat när viss hänsyn tagits till skolors elevsammansättning.

från läroplan och kursplaner. Eleverna utvärderar i liten omfattning undervisningen och utvärderingens resultat återförs således sällan och påverkar inte heller undervisningsplaneringen. Enligt lärarna försöker de att skapa situationer som ger eleverna möjlighet att ta ett lämpligt avvägt ansvar för det egna lärandet. Eleverna anser att de har en god dialog med rektorn och att rektorn ständigt är aktiv i arbetet med att samverka med eleverna.

Skolan har nolltolerans mot kränkningar. Även föräldrar informeras om skolans mål och metoder då det gäller kränkningar. I Årjängs kommun har alla skolor ett gemensamt handlingsprogram mot kränkande behandling. Enligt inspektörernas bedömning behöver detta program utvecklas så att alla former av kränkningar omfattas. Programmet behöver även anpassas till skolan så att elever och personal på skolan kan påverka innehållet efter skolans egna förutsättningar. Programmet är även okänt av eleverna. Vid Töcksfors skola finns även kamratstödare som ett led i att skolan arbetar tillsammans med stiftelsen Friends. Detta arbete känner både föräldrar och elever till mycket väl. Genom Friends berörs alla, både på skol-, klass- och individnivå, av löpande, förebyggande insatser, det vill säga det finns en strategi för hur kränkningar förebyggs, identifieras, utreds, åtgärdas och följs upp.

Det finns en lokal arbetsplan för årskurserna 1–6 och en för årskurserna 7–9. Arbetsplanen för årskurserna 1–6 har en ansats till att vara ett redskap för personalen i arbetet med att nå de nationella målen. Dock varvar planen insatser och mål vilket gör att en otydlighet uppstår. Dessutom menar inspektörerna att planen inte tydligt knyter an till läroplanens och de nationella kursplanernas mål att sträva mot och att uppnå. Arbetsplanen för årskurserna 7–9 innehåller inte en beskrivning av hur personalen ämnar göra för de nationella målen skall nås. Den innehåller istället lokala betygskriterier. Som tidigare nämnts bedömer inspektörerna att dessa betygskriterier inte står i överensstämmelse med de nationella betygskriterierna.

Inspektörerna ser således inte mycket av planer som skall vara ett redskap för hur undervisningen skall läggas upp för att de nationella målen att sträva mot och att uppnå, skall nås. Enligt vissa lärare är det läroböckerna som sätter agendan för undervisningen istället för att använda böcker eller delar av böcker som ett verktyg för att nå de nationella målen. Enligt inspektörernas bedömning behöver skolan se över innehållet i arbetsplanerna.

Genom dokument, samtal och observationer bedömer inspektörerna att lärarna överlag inte har kunskap om läroplanens kunskapssyn och övergripande mål samt kursplanernas ämnessyn. Inspektörerna bedömer att undervisningen i högre utsträckning bör stå i överensstämmelse med intentionerna i Läroplanen både när det gäller synen på lärande och den tydliga indelning i ämnen som råder på skolan. Enligt styrdokumentet är en samverkan mellan ämnen en nödvändighet för att möjliggöra en allsidig och meningsfull kunskapsutveckling.

Lärarna i årskurserna 1–6 har som tidigare nämnts gjort en ansats till formuleringar av vad som krävs i den egna undervisningsplaneringen. Detta medför att lärarna i årskurserna 1–6 har ett underlag för att bedöma vilka kunskaper eleverna har även i de ämnen som inte omfattas av de nationella proven. Dessa används i de regelbundna utvecklingssamtalen med elever och vårdnadshavare. Vårdnadshavarna och eleverna anser att de får tydliga besked från skolan om

elevers lärande. De får också möjlighet att ge synpunkter på undervisningen och det fortsatta lärandet. Motsvarande ansats finns inte i arbetsplanen för 7–9.

Eftersom eleverna inte givits möjlighet att få en djupare inblick i vare sig de nationella målen och betygskriterierna förstår eleverna inte grunderna för sina lärares bedömningar. Vissa lärare menar att de informerar eleverna om både mål och betygskriterier, men detta ger inte eleverna sken av. Inspektörerna anser att lärare och elev måste kontinuerligt diskutera mål och kriterier, eftersom detta inte görs i någon hög utsträckning idag, och tillsammans planera och utvärdera undervisningen med utgångspunkt i elevernas förutsättningar, erfarenheter, intressen och behov.

De nationella betygskriterierna för årskurs 9 är dock inte vägledande vid betygssättningen. Diskussioner förs endast till viss del mellan lärare inom årskurser och i olika årskurser i syfte att kraven och bedömningsgrunderna ska vara likvärdiga för elever i olika klasser. Enligt lärarna i årskurserna 1–6 är de inte involverade i dessa diskussioner. Det är företrädesvis lärare i samma ämnen inom skolan som diskuterar och jämför krav och bedömningssätt. Enligt lärarna i årskurserna 7–9 finns inga kontakter med andra skolor kring bedömningsfrågor och kravnivåer.

Enligt både lärare och elever är undervisningen i väldigt liten grad anpassad efter elevernas förutsättningar och behov. Det framkommer till exempel vid intervjuer med eleverna att vissa av lärarna inte utgår ifrån vad eleverna har för förkunskaper inför planeringen av ett nytt arbetsområde. Inspektörerna konstaterar via observationer att det är vanligt att alla elever får utföra samma uppgifter och oftast utifrån läroböckerna. Inspektörerna bedömer därför att undervisningssituationerna bör utvecklas så att elevernas erfarenheter och behov blir styrande för planeringen och dess genomförande.

Enligt vissa lärare beror det mycket på enskilda lärares synsätt och initiativ om särskilt stöd kommer till stånd eftersom rutinerna för att identifiera elever i behov av stöd är bristfälliga. Det är vanligt förekommande att elever i behov av särskilt stöd har assistent. Stödet ges företrädesvis utanför klassens ram trots att effekterna av sådana åtgärder oftast inte utretts och skrivits ner som en åtgärd i åtgärdsprogrammen.

Förbättrings- och utvecklingsarbete förekommer endast sporadiskt och avgränsat till en lärares eller ett arbetslags ansvarsområde. Kvalitetsredovisning finns, men enligt inspektörernas mening uppfyller inte kvalitetsredovisningen de krav som ställs i förordningen om kvalitetsredovisning. Töcksfors skola, liksom övriga skolor i Årjängs kommun, tillämpar BRUK, Myndigheten för skolutvecklings nationella indikatorsystem för barnomsorg och skola. Med utgångspunkt från BRUK självvärderar skolan sin verksamhet genom att skatta hur bra verksamheten är i förhållande till olika påståenden. Redovisningen innehåller endast denna skattning och saknar således både en bedömning av måluppfyllelsen och en redogörelse för vilka åtgärder som behöver vidtas för att höja kvaliteten i verksamheten. Vid intervjuer framkommer att lärarna ser arbetet med BRUK och kvalitetsredovisningen som en påлага som utgör ett merarbete. Kvalitetsredovisningen har ingen koppling till skolans arbetsplaner.

För förskoleklass och skolbarnsomsorgen ansvarar en rektor, för årskurserna 1–9 ansvarar en annan rektor och för särskolan ansvarar en tredje rektor. Vid sko-

lan finns således tre verksamma rektorer. Skolbarnsomsorgen och särskolan berörs inte denna rapport. Rektorerna har lång erfarenhet och är förtrogna med både verksamhet och uppdrag. De är omtyckta av både eleverna och personalen. Rektorn för årskurserna 1–9 tillträdde som rektor vid skolan inför höstterminen 2005 och avser att gå i pension vid utgången av 2005. Han har av förvaltningen fått i uppdrag att förvalta pågående verksamhet och inte att inleda några stora förändringsarbeten.

Bedömning av förutsättningarna för utbildningen

Skolverket tar i inspektionen upp följande förutsättningar för utbildningen: tillgång till den utbildning som skall erbjudas, information om utbildning, personal samt läromedel, pedagogiska material och utrustning. Bestämmelser finns i bl. a. skollagen.

Töcksfors skola deltar i försöksverksamheten med fullständig befrielse från den nationella timplanens indelning i tid per ämne eller ämnesgrupp. Att delta i försöket innebär att en skola i hög grad måste ha ett målorienterat arbetssätt som i hög utsträckning tar sin utgångspunkt i den enskilda elevens behov, förutsättningar och intressen samt ett arbetssätt som strävar efter helheter, bland annat genom ett ökat inslag av samverkan mellan de olika ämnen, det vill säga ämnesintegration. Som tidigare nämnts ser inte inspektörerna mycket av detta i Töcksfors skola.

Vid Töcksfors skola har eleverna inte tillgång till utbildning i samtliga ämnen. Eleverna i årskurserna 1–5 har inte undervisning i ämnet hem- och konsumentkunskap och teknik trots att det i kursplanerna för respektive ämne finns mål som eleverna i år 5 skall nå. Vidare ställer sig inspektörerna tveksamma till om ämnet idrott och hälsa har den bredd som ämnet syftar till. Vid inspektionen framkom både från lärare och från elever att de delar som berör livsstil och dess betydelse för hälsan åsidosätts.

Behov av studiehandledning i annat modersmål än svenska tillgodoses, men däremot uppmärksammas inte behovet av modersmålsundervisning i annat modersmål än svenska. Enligt ledningen beror detta på att kommunen hävdar kravet att det skall finnas lämpliga lärare och minst fem elever i sådan grupp.

Elevens val kan snarare anses vara fritt valt arbete eller stödundervisning än en tydlig tid och resurs för fördjupning inom ämnesområden och för att öka elevernas motivation för studierna. Det förekommer få gemensamma diskussioner på skolan om hur man på bästa sätt för eleverna och enligt läroplanens intentioner skall hantera utrymmet för elevens val. Därav bedömer inspektörerna att skolan inte lever upp till intentionerna avseende elevens val.

Vid Töcksfors skola är tillgången till behöriga lärare god. I årskurserna 1–6 finns 7,52 lärare/100 elever vilket är något under rikssnittet och i årskurserna 7–9 finns 9,99 lärare/100 elever vilket är högre än rikssnittet. Lärarna undervisar i viss utsträckning även i andra ämnen än de där de har ämnesfördjupning.

Kommunen har enligt skollagen ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna. Inspektörerna ser vid skolan exempel på där bestämmelserna till fullo inte följs. En bidragande orsak till detta kan vara att per-

sonalen inte har tillräckliga kunskaper, vilket kommunen enligt skollagen skall se till.

Det finns endast ett fåtal datorer och dessa är svårtillgängliga för elever. Den tekniska supporten är otillräcklig vilket bland annat leder till att många datorer står outnyttjade. Separata datasalar saknas. Enligt inspektörernas mening bör skolan se över huruvida tekniken kan förbättras så att eleverna får tillgång till lösningar som är anpassade till den kunskaps- och lärande syn som Läroplanen präglas av.

Datum

Ort

2006-02-28

Göteborg

Erik Bergeå

Kjell Ahlgren